

Strauss Richard (1864-1949)

Jego dzieła reprezentują przede wszystkim nurt programowy i operowy. Ze względu tematykę i wyraz dzieł scenicznych jest też kojarzony z muzycznym ekspresjonizmem

Ponieważ ojciec Straussa był znakomitym [waltornistą](#) Opery Dworskiej, szybko rozpoznał u syna muzyczny talent. Ryszard (ur. 11 czerwca 1864 roku w Monachium) miał wtedy zaledwie cztery lata, a już jako sześciolatek pisał pierwsze drobne kompozycje. Pierwsze większe jego dzieła z początku lat 80. okazały się dowodem świetnego opanowania warsztatu kompozytorskiego i wyrastały z klasycystycznej, antywagnerowskiej tradycji (cykle [pieśni](#), dwie [symfonie](#), [kwartet](#) smyczkowy czy [sonata](#) na [wiolonczelę](#)).

W 1885 roku, przy poparciu Hansa von Bülowa, Strauss rozpoczął karierę dyrygencką. Rok później, podczas wizyty w Bayreuth kompletnie zmienił swój stosunek do [Wagnera](#), co miało znaczny wpływ na jego dalszą twórczość i karierę dyrygencką. Powstały wówczas pierwsze jego utwory reprezentujące gatunek [poematu symfonicznego](#) — *Aus Italien* (1886 r.), *Makbet* (1888 r.), *Don Juan* (1889 r.), *Tod und Verklärung* (*Śmierć i wyzwolenie*, 1889 r.). Są to dzieła opowiadające za pomocą muzyki pewną historię, w których sekcje instrumentalne orkiestry reprezentują określonych bohaterów. W latach 1889-1894 był Strauss dyrygentem w Weimarze i tam poznał śpiewaczkę Paulinę de Ahna, która została jego żoną.

W 1894 r. Strauss objął stanowisko pierwszego dyrygenta Opery w Monachium, a w 1898 r. analogiczne — w Berlinie. Ten nawet obowiązków nie przeszkadzał mu w tworzeniu — w następnych latach skomponował m. in. słynne poematy symfoniczne — *Till Eulenspiegels lustige Streiche* (*Ucieszne figle Dyla Sowizdrzała*, 1895 r.), *Also sprach Zarathustra* (*Tako rzecze Zaratustra*, 1896 r.), *Don Kichot* (1897 r.), *Ein Heldenleben* (*Życie bohatera*, 1898 r.) oraz *Sinfonia domestica* (1903 r.). Później skoncentrował się na [operze](#). Jego *Salome* (1905 r., do tekstu Oskara Wilde'a) i *Elektra* (1909 r.) wywodzą się z koncepcji dramatu muzycznego Wagnera i postrzegane są jako szczególne, udratyzowane poematy symfoniczne o niezwykle silnej ekspresji. Dzieła sceniczne pozostały dominującym nurtem twórczości Straussa do końca jego życia, a największą sławą wśród nich cieszą się do dziś *Das Rosenkavalier* (*Kawaler z różą*, 1911 r.) i *Die Frau ohne Schatten* (*Kobieta bez cienia*, 1919 r.).

Po I wojnie światowej Strauss był dyrektorem Opery Wiedeńskiej i wykładowcą kompozycji w berlińskiej Akademii der Künste. Od 1924 r. poświęcił się wyłącznie komponowaniu, tylko czasami dając się namówić na prowadzenie własnych utworów. W latach 1933-35 Richard raz jeszcze objął stanowisko publiczne, pełniąc funkcję prezesa tzw.

Reichsmusikkammer. Uczynił to z powodów finansowych oraz ze względu na konieczność ochrony swej synowej, która była Żydówką i wnuców. Prowadził jednak wewnętrzną, prywatną wojnę z nazistowskimi ideami. Ale kiedy zdjęto z afisza jego dzieło, do którego libretto napisał Stefan Zweig, ostentacyjnie zrzekł się stanowiska. W związku z tym epizodem, po wojnie, ponad osiemdziesięcioletniego kompozytora postawiono przed komisją denazyfikacyjną. Na szczęście uniewinniono go i mógł wrócić do Szwajcarii, gdzie od końca wojny przebywał na dobrowolnym wygnaniu. Zmarł 8 września 1949 roku w swym domu w Garmisch-Partenkirchen.

dr hab. Iwona Lindstedt

Ciekawostki

Nie istnieje żadna rodzinna relacja między Ryszardem Straussem, a słynnym kompozytorem wiedeńskich walców Johannem.

Prawdopodobnie najbardziej znanym poematem symfonicznym Straussa jest *Also Sprach Zarathustra*. Jego fanfarowy motyw czołowy został wykorzystany na przykład w filmie *2001: Odyseja kosmiczna*. Pojawia się też często w spotach reklamowych.

Strauss był wielkim miłośnikiem podróży. Wielokrotnie odwiedzał Włochy i Grecję, a jako dyrygent odwiedził niemal całą Europę oraz Amerykę Północną i Południową. Bardzo lubił prowadzić samochód, co uznawał za rodzaj relaksu. Pierwszy automobil zakupił już w 1907 roku.

Do posłuchania w Kanonie Muzykoteki Szkolnej:

- [Tako rzecze Zarathustra](#)

- [Ucieszne figle Dyla Sowizdrzała](#)